

Karaktärisering och kulturhistorisk värdering

Hjortsberga kyrka

Hjortsberga socken i Alvesta kommun
Kronobergs län

Smålands museum
Thomas Lissing
2007

Inledning

Bakgrund och syfte

I samband med upprättandet av vård- och underhållsplaner för kyrkor i Växjö stift har Smålands museum på uppdrag av Alvesta kyrkliga samfällighet genomfört en karaktärisering och kulturhistorisk värdering av Hjortsberga kyrka under hösten 2007. De kyrkor som berörs är de som tillhör Svenska kyrkan och omfattas av kulturminneslagen, dvs. kyrkobyggnader som är tillkomna före utgången av år 1939 och ytterligare några som skyddas genom särskilt beslut av Riksantikvarieämbetet. Arbetet bekostas av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen. Karaktäriseringen och den kulturhistoriska värderingen syftar till att användas som underlag för vård- och underhållsplanen.

Nedanstående material består av en historik över kyrkobyggnaden, en beskrivning av exteriör och interiör samt en kulturhistorisk bedömning. Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering samt arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gåtts igenom har främst varit läns museets topografiska arkiv och Antikvarisk- topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet i Stockholm. Uppgifter har vidare hämtats från aktuell litteratur, däribland hembygds litteratur. De redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som en komplett beskrivning av kyrkobyggnadens historia.

Kulturhistorisk bedömning

En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan kontinuerligt föremål för omvärderingar. Bedömningen utgår från såväl den enskilda kyrkobyggnadens värden som kyrkomiljön i sin helhet, men också värden i förhållande till andra kyrkobyggnader i stiftet och övriga landet. Inför varje planerad förändring skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall till fall. Den kulturhistoriska bedömningen utgör underlag för beslut om vilka åtgärder som kan vara berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

Hjortsberga kyrka

Kortfattad historik

Hjortsberga socken nämns första gången i de skriftliga källorna år 1287, då som ”Hiortzbyrghom”. På samma plats som den nuvarande kyrkan stod tidigare en medeltida träkyrka med stenkor.

Både kyrkan i Hjortsberga och den medeltida träkyrkan i Kvenneberga dömdes ut av biskop Esaias Tegnér vid en visitation år 1828. Beslutet om sammangående och byggnation av gemensam kyrka för församlingarna överklagades, men fastställdes 1831 av Kungliga Majestätet. Arkitekt Samuel Enander vid ÖIA gjorde upp ritningar, vilka godkändes 1834. De reviderades något under själva bygget.

1840 stod kyrkan klar, men invigdes först 1853 av biskop Christoffer Isaac Heurlin.

Exteriör

Hjortsberga kyrka är en typisk representant för 1800-talets landsortskyrkor i klassicistisk stil, och präglas av enkelhet och symmetri i utförandet. Den är uppförd av sten och består av ett rektangulärt långhus med avrundade hörn i öster, halvrund sakristia utbyggd åt öster, samt lanterninförsett klocktorn i väster. Kyrkan ligger på en naturlig höjd i landskapet, orienterad med koret åt öster.

Tornet är högrest och enkelt utformat utan våningsindelade friser eller andra särskilda dekorationer.

Två trappsteg i släthuggen natursten leder upp till kyrkans port på tornets västsida. Här finns även en ramp satt med sjösten och på fasaden räcken med handledare av trä. Dörrarna är klädda med liggande panel som målats brun och omges av en slätputsad kvaderstensimitation med plåtåvtäckta anfangar. På dem vilar ett slätputsat entablement. Både detta och pilastrarnas spritputsade postament har dekor i form av romber.

Ovanför det plåtåvtäckta och utkragande entablementet sitter portens lunett och något över denna en minnestavla i svart sten med förgyllda bokstäver. Över denna sitter på västsidan ett relativt stort runt fönster. Under takgesimsen sitter tornets fyra rundbågeformade ljudöppningar, en åt var väderstreck. Luckorna är klädda med liggande panel som målats i mörkt brunt.

På tornets bottenvåning finns åt söder ett stort stickbågeformat fönster. Det motsvarande fönstret på den norra sidan är igensatt och endast en blindering återstår. På båda dessa sidor sitter fem synliga ankarslut i svartmålat järn.

Tornets gesims är ett utkragande listverk i vitmålat trä.

Den ganska högresta lanterninen av trä är målad i vitt. Dess panel har dekorativa inslag i form av stiliserade hörnpilastrar. Luckorna är klädda med stående panel som målats ljus brun. De har en smal rundbågeform. Lanterninens gesims av trä liknar tornets och är även den målad i vitt. Det pyramidformade taket kröns av ett förgyllt kors på dito kula.

Långhuset är rektangulärt till formen med rundade hörn i öster. Det präglas av de stora fönstren och deras symmetriska placering.

På långhusets norra fasad sitter sju mycket stora stickbågsformade fönster. På den södra sidan är det mittersta av dessa ersatt med en port och ett överfönster som i format och placering

motsvarar de övriga fönstrens utformning. Porten ger intryck av att vara mycket låg i förhållande till kyrkans storlek och övriga proportioner. Dess omfattning liknar den runt den västra porten, med samma romb-dekor på postament och entablement, men är något lägre. Dörrarna är klädda med liggande panel som målats i ljust brunt. De har dessutom kraftiga gångjärnsbeslag i svart smidesjärn. Framför porten ligger en bred trappa om två steg i slätthuggen natursten, med gjuten betongramp på dess västra sida.

På långhusets rundade hörn i öster sitter ett rundbågsfönster på var sida om sakristian, av samma storlek och utseende som de övriga sidofönstren.

På den västra gaveln sitter två lunetter som ljusinsläpp till läktaren, en på var sida om tornet. Långhusets gesims är ett profilerat och kraftigt utkragande listverk av trä som målats i vitt.

Sakristian är en låg och närmast halvcirkelformad utbyggnad på långhusets östra sida. Dess bredd är något smalare än långhusets gavel och dess taknock når upp till långhusets gesims. Den har två stickbågsformade fönster, ett åt sydost och ett åt nordost, båda något mindre än de på långhusets långsidor. Gesimsen utgörs av ett utkragande profilerat listverk i trä som målats i vitt.

På den södra sidan leder en trappa om fyra steg i slätthuggen natursten upp till sakristians port. Denna sitter i liv med fasaden i ett stickbågsformat valv och är klädd med liggande panel som målats brun. Den är försedd med kraftiga smidesgångjärn målade i svart. Över porten sitter en modern armatur i plåt och opakt glas och bredvid dörren ett framträdande eluttag. Koret är i bottenvåningen på dess östra sida försett med en järnskodd dörr som leder in till gravkammaren under koret.

Samtliga taktytor är belagda med falsad kopparplåt. Även hänggrännor och stuprör är utförda av kopparplåt.

Samtliga fönster har ytterbågar av trä, målade i ljust brunt, och är av korsposttyp. Ofärgade rutor dominerar, men det finns inslag av rutor i grönfärgat glas. Solbänkarna är utförda i svartmålat gjutjärn.

Fasaden är huvudsakligen spritputsad och avfärgad i vitt. Slätputsade partier förekommer som fönsteromfattningar och kring dörrar. Långhuset har även breda hörnpilastrar som slätputsats. Sockeln, som tidigare löpt runt hela kyrkobyggnaden, har bilats bort och grundstenarna fogstrukits. Längs dessa finns tjugo ventilgluggar runt kyrkan, varav nitton är försedda med moderna galler. Den tjugonde öppningen täcks av en lucka i gjutjärn.

Exteriöra förändringar

Hjortsberga kyrkas exteriör framstår idag som relativt oförvanskad, med undantag för den bortbilade sockeln.

1903 genomfördes en exteriör och interiör restaurering, då fasadernas puts renoverades och avfärgades.

Takens spånklädsel ersattes 1923 med täckning av kopparplåt. Smålandsposten skrev den 26 juni samma år:

Och rent praktiskt sett blir ju detta kopparklädsel i längden billigast, då det beräknas kunna hålla en 400 år framåt. Engångsutgiften betalar sig således, ehuru varken den nuvarande eller nästa generation skördar frukterna därav.

Nästa stora restaurering gjordes under ledning av arkitekt Hans Lindén år 1961. Fasadernas puts renoverades och avfärgades, men det var också då sockeln frilades och gavs sitt nuvarande utseende.

Fasadernas puts renoverades senast 1984. Vid en yttre restaurering år 2002 lades koppartaken om och fönstren renoverades in- och utvändigt.

Interiör

Vapenhuset upplevs som stort och rymligt, samt ljust tack vare det stora fönstret åt söder. Den norra väggen täcks nästan helt av den inbyggda torntrappan, målad i grått. Under den inryms toalett och städutrymme.

Golvet är lagt med kvadratiska kalkstensplattor i rödbrun nyans och väggarna slätputsade och avfärgade i ljust gult. Innertaketets brädor är målade i ljust grått och där hänger även en lykta i plåt och grönfärgat glas.

Innanför de ljust gråmålade dörrarna finns ett vindfång som är grunt men upplevs som mycket brett. Åt båda sidor går en trappa upp till läktaren. Golvet är lagt med fernissade brädor men täckt, liksom trappan, med en grå heltäckningsmatta. Väggen mot kyrkorummet är utförd av stående panel och målad i samma ljust gula nyans som den putsade väggen mot vapenhuset. Svajdörrarna och dess speglar är målade i olika gråa nyanser. I det ljust gråmålade innertaket sitter en modern armatur av opakt glas. Passagen är mycket mörk då dagsljusinsläpp saknas.

Direkt innanför dörrarna öppnar sig det stora och mycket ljusa kyrkorummet. Det är rektangulärt till formen, dock med rundade hörn framme i koret.

Förutom den lilla plats de inbyggda trapporna stjär är utrymmet under läktaren mycket gott. Inbyggnadernas väggar är utförda av stående panel i samma ljust gula färg som övriga putsade väggar. De är dessutom dekorerade med fyra kannelerade och vitmålade pilastrar i trä. I inbyggnadernas yttre ändar finns mindre förvaringsutrymmen under trapporna. På insidan av deras dörrar kan man se att väggarnas ljusa nyans tidigare varit betydligt kraftigare gul.

På den östra inbyggnadens vägg sitter fyra epitafier och två äldre skulpturer, alla rikt skurna och bemålade.

Undertaketets brädor är målade i ljust grått och där sitter två moderna armaturer i mässing och frostat glas. På väggarna sitter fyra mässingslampetter för rörljus. Golvutrymmet är fritt fram till bänkkvarteren, vilka börjar strax innan läktarens framkant.

Kyrkorummet upplevs som mycket ljust, med en behagligt mild färgsättning av väggar och inredning. Det stickbågsvälvda innertaket är ljust blågrått med en vitmålade gesims, vilken utgörs av ett kraftigt profilerat listverk i trä.

Innerväggarna är slätputsade och avfärgade i ljust gult, med något mörkare nyans i den nedre delen under fönstren. Fönsteröppningarna har markerade omfattningar vars puts är avfärgad i vitt. På kyrkorummets sidoväggar sitter åtta mässingslampetter för rörljus.

Golvet är lagt med fernissade brädor och försett med blågrå mattor i gångarna. Den fasta bänkinredningen är av sluten karaktär, men öppen mot sidogångarna. Den delas i fyra kvarter av mittgång och tvärgångar, och sträcker sig fram till koret.

Fasaden är målad i olika grå nyanser där de guldinramade speglarna är ljusast och socklarna mörkast. Inredningen är målad i en dov plommonlila färg med ljust grå baksidor. På sitsarna ligger dynor i grått tyg.

Över bänkkvarteren hänger fyra mässingskronor. I den norra tvärgången står en ljusbärare i svart smidesjärn.

Sidoporten åt söder har ett tillbyggt vindfång i trä, som delvis sticker in i kyrkorummet.

Spegeldörrarna är målade i två grå nyanser. I vindfånget, som saknar överljus, är golvet lagt med ljusgrå plattor. Väggarna av trä är målade i samma ljusgula nyans som övriga putsade innerväggar.

Koret ligger två trappsteg över kyrkorummet och dess golv består av mycket breda lackade brädor. I mittpartiet är korets framkant svängd i en halvcirkelform, liksom de anslutande främsta bänkfasaderna. Korets östra vägg är rak, men har rundade hörn.

Koret är rymligt och mycket ljust tack vare de fyra stora fönstren. Blickpunkten utgörs av den centralt placerade altartavlan och dess pampiga omfattning i klassicistisk stil. Tavlan omges på var sida av höga dubbelkolonner, marmorerade i grått och benvitt, på gemensamt postament som marmoreras i brunt. De förra bär med meanderdekorerade anfangar upp en bred båge försedd med nio skulpterade änglaansikten i guldramar. Även under altartavlan finns skulpterade dekorslingor i guldramar.

Altaret står mot korväggen och omges av en halvcirkelformad altarring med genombrutet räcke. Den är målad i benvitt med karm och knäfall klädda i plommonfärgat tyg. Dess sockel, vilket även utgör kanten på altarets förhöjda golv, är målad i brunt.

På var sida om omfattningens kolonner finns en spegeldörr som leder in till sakristian. Dessa är dekorativt skurna och målade i gråa nyanser. Intill dessa sitter på väggen två psalmnummertavlor i klassicerande stil, med rik förgyllning. Vid korets rundade hörn står på var sida en svängd korbänk om en rad.

På korets norra vägg sitter den runda och enkelt klassicerande predikstolen. Korgen och dess trappa är målade i gråa nyanser med förgyllda dekorationer och spegellister. Det runda ljudtaket har samma färgsättning men kröns av två skulpterade änglahuvuden i vitt. Dess skarpt blå insida har också ett vitt änglaansikte som dekoration. Mellan baldakin och korg hänger ett bemålat triumfkrucifix. I den norra delen av koret står även ett ståndur och en kororgel.

I den södra delen sitter på väggen ett medeltida triumfkrucifix och en mässingslampett för rörljus. På golvet står en större kororgel samt kyrkans moderna dopfunt i granit. Över koret hänger två mässingskronor.

Korets väggar och tak följer kyrkorummets utformning, med undantag av de fyra vitputsade och kraftigt markerade pilastrar som förbinder golv och gesims.

Sakristian är mycket stor och rymlig, med rummet format som en halvcirkel. De två fönstren gör den relativt ljus. Golvet är lagt med breda oljade brädor. Väggarnas puts är färgad i svagt gult och innertakets brädor gråmålade.

Åt väster och åt norr finns en fast skåpsinredning, målad i grått. Mot den östra väggen är en enkel altarplats anordnad. Över denna sitter ett medeltida krucifix och flera äldre skulpturer på väggen. Åt söder sitter korets gråmålade entrédörr i ett djupt valv. Intill denna står två större textilförvaringskåp.

Läktaren bärs upp av sex kolonner utan bas. Dessa är klädda med vävtapet och målade i grå högblank färg med förgylld vulst.

Läktarbarriären är enkelt utformad i klassicerande stil. Den är målad i två gråa nyanser med tunn dekorrand i mörkt rött. Längs nederkanten löper en fris med skurna dekorer i form av romber och blommor, de senare förgyllda.

Själva läktaren är rymlig men ganska kort för kyrkans storlek. Den är ljus tack vare de två lunetterna åt väster.

Golvet är lagt i flera etager och klätt med en ljus gråbrun heltäckningsmatta. På den norra sidan finns tre öppna bänkrader kvar, målade i grått och dov plommon, likaså på den södra sidan. Mittpartiet är delvis avdelat med de fasta skärmar som sitter i orgelhuset.

Orgelns fasad har en enkelt klassicerande formgivning, men imponerar ändå med sin storlek. Den är målad i två ljusare grå nyanser med förgyllda lister och dekorationer. Stilen är stram och närmast empir-liknande. Spelbordet är vänt mot orgelhuset.

Över läktaren hänger två mindre mässingskronor.

Till tornrummet kommer man endast via vapenhusets trappa. Rummet är ganska ljus tack vare västra sidans lunett. Väggarna är vitputsade och innertakets brädor målade i ljusgrått. Golvet är dock obehandlat och består av grova och ojämna brädor. I rummet finns ett par gråmålade skåp, och här förvaras även diverse inventarier. Mot den västra väggen går en gråmålad och delvis inbyggd trappstege upp till tornvinden.

Tornvinden är helt oinredd med obehandlat golv och synligt bjälklag i taket. Rummet är mycket ljus tack vare det stora runda fönstret i väster. Den södra delen av rummet är avdelad med ett glest spjälstaket, bakom vilket diverse mindre inventarier förvaras. På den östra väggen går en enkel halvtrappa upp till långhusets vindsdörr av plåt, vilken sitter i ett djupt valv. Mot den norra och östra väggen går också en hög trappa upp till klockvinden, där kyrkans tre klockor hänger.

Interiöra förändringar

Interiören i Hjortsberga är väl bibehållen och har inte undergått några genomgripande förändringar. Inredningen präglas av den färgsättning som utfördes 1961 av arkitekt Hans Lindén.

Vid invigningen 1840 var interiören ännu inte komplett. Orgel tillkom 1841 och altartavla 1846. 1893 installerades uppvärmning i form av kaminer i kyrkorum och sakristia.

1903 genomfördes en exteriör och interiör restaurering, då innerväggarna målades ljus gula med vita pilastrar och omfattningar. Innertaket målades ljusblått, med korets tak i ljusare och mörkare rosa. Takgesimsen marmorades i gråblått och inredningen målades i vitt och guld. I vapenhuset lades ”cementeradt golf” istället för tidigare plattor.

Denna färgsättning kom att ändras helt vid en restaurering 1929, under ledning av arkitekterna Paul Boberg och Thure Bergentz. Innerväggarna målades då gråvita och innertaket vitt, medan inredningen färgsattes i grågrönt och brunt. Bänkarna gjordes bekvämare och läktartrapporna ändrades. Ett vindfång anordnades vid den södra entrédörren. Nytt orgelverk av Mårtenssons orgelfabrik i Lund installerades och flera äldre skulpturer konserverades av Sven Sundbaum.

1937 installerades elvärme, varvid två korbänkar togs bort. 1953 fick kyrkan en ny dopfont i röd granit med skål av silver.

1955 restaurerades sakristian under ledning av arkitekt E G Erlandsson. Väggarna målades bruna och taket målades ljusare. Ny skåpinredning tillkom, liksom nya möbler i pärlgrå färg med ljusbrunt skinn.

En större exteriör och interiör restaurering genomfördes 1961, under ledning av arkitekt Hans Lindén. Innertaket målades ljust gråblått och innerväggarna färgades åter ljusgula med vita pilastrar och omfattningar. Inredningen färgsattes i grått och guld med rödviolett bänkinredning. Altarringen ändrades och golven slipades. Ljuskronorna hängdes om samtidigt som fyra nya ljuskronor tillkom. Altartavlan konserverades av Sven Wahlgren. I vapenhuset inreddes en toalett.

Vid isoleringsarbeten på vinden 1980 upptäcktes att långhusets väggar börjat vika sig utåt. Dragstänger monterades året därefter in för att hålla dem ihop.

Den senaste interiöra renoveringen genomfördes år 2003, då ett par fuktskador i innertaket åtgärdades. Golvet innanför altarringen befriades från heltäckningsmatta och målades brunt. Korets kolonnställning marmorades enligt framskrapade färgprover och altarringens knäfall ändrades. Tre inspektionsluckor togs upp i långhusets golv och hörslingor och strålkastare monterades i kyrkorummet. I sakristian avfärgades väggarna i ljusgult och två textilförvaringsskåp tillkom. Skåpinredningen ändrades och nytillverkades delvis.

Viktigare inventarier

I kyrkan finns ett krucifix med medeltida Kristusbild, samt delar av altaruppsats tillverkad av Sven Segervall 1734.

Kyrkogården

Kyrkan och dess kyrkogård ligger högt i förhållande till omgivningen, på en naturlig kulle. Framför tornet finns kyrkplatsen där förut skolhus och lärarbostad stod. Landskapet runt om är delvis öppet med gles bebyggelse och delvis klätt med blandskog.

Kyrkogården omges av en kraftig stenmur av delvis bearbetad natursten i kallmur. Denna övergår i den södra och östra delen till att vara stödmur. I dess nordvästra hörn står ett kombinerat gravkapell och förrådshus med högrest kopparklätt tak och kopparklädda dörrar. Fasaden är putsad och avfärgad i vitt. I muren finns åt väster två öppningar försedda med svartmålade smidesgrindar. Runt om löper en krans av lövträd.

I söder är kyrkogården utvidgad med ett lägre liggande parti som gränsar till landsvägen. Det omgärdas också av en stenmur, med grindförsedda öppningar i väster och i söder. En bred trappa som satts med smågatsten och försetts med svartmålade järnräcken förenar de båda delarna.

Området framför och runt kyrkan är lagt med grus, liksom gångarna. I övrigt är kyrkogården gräsbevuxen med ett fåtal buskar. Grusgravar liksom rygghäckar saknas.

Under 1970-talets första hälft skedde omläggningar på kyrkogården. Då rätades raderna ut och grusgravar och deras stenramar togs bort.

Bakom koret i öster finns en nedsänkt gång med stensatta väggar, från muren fram till en järnskodd dörr under korabsiden. Där inne finns ett gravkor.

Kulturhistorisk karaktärisering och bedömning

Hjortsberga kyrka stod klar att tas i bruk 1840, i slutet av den klassicistiska kyrkobyggnadseran. Den är ett fint exempel på denna byggnadstradition och en landsortskyrka som präglas av symmetri och enkelhet i utformningen. Det är framför allt det stora antalet fönster på långhuset och deras storlek som ger kyrkan dess speciella karaktär. Både interiört och exteriört kan Hjortsberga kyrka sägas vara en av de bäst bevarade av de nyklassicistiska kyrkorna i Kronobergs län. Inga läktarinbyggnader har exempelvis gjorts, mer än att läktartrapporna byggts in för att skapa ett vindfång mellan vapenhuset och kyrkorummet. Inredningen är också i stort sett intakt, förutom vissa ingrepp i bänkarna. Därför har kyrkan ett stort kulturhistoriskt värde som är värt att slå särskild vakt om, vilket föranleder några påpekanden.

Vid restaureringen 1961 under arkitekt Hans Lindén bilades sockeln bort och grundstenarna frilades och fogströks. Detta var ett ingrepp som står i strid med den klassicistiska stilens ideal med en enhetlig och enkel fasad och som avsevärt förfulade kyrkans exteriör. Den vitputsade fasaden tycks hänga i luften och dess hörnpilastrar saknar stöd att stå på. Vid en framtida restaurering bör målet vara att återskapa en historiskt riktig och värdig fasad genom att bygga upp den nu borttagna sockeln.

De ventilgaller i plåt som satts in i långhusets gesims bör målas vita som denna. Deras regelbundenhet skapar ett mönster som blir till ett alltför synligt blickfång, vilket också förtar det illusoriska intrycket av en putsad gesims.

Flertalet av rutorna i fönstrens ytterbågar är ofärgade. Det förekommer dock på några ställen rutor av grönt glas istället. Dessa bör vid tillfälle bytas mot ofärgade av rätt kvalitet, för att bibehålla exteriörens symmetriska helhet.

Under några årtionden på 1900-talet var innerväggarna avfärgade helt i gråvitt. De har dock enligt uppgift en lång tradition av att vara guldfärgade med vita fönsteromfattningar och pilastrar, som de är idag, medan själva inredningen och innertaket skiftat i färg. Den nuvarande färgsättningen, som delvis härrör från restaureringen 1961, är relativt harmonisk och sansad i färgerna. Den är dock ovanligt kall i nyanserna, vilket får ett olyckligt förhållande till de varmt färgade innerväggarna. De ljusa gråa bänkarna framstår som blåfärgade vid fullt dagsljus och deras mörkare inredning ger ett kallt intryck. Den nuvarande färgsättningen är på intet sätt störande, men vid en framtida restaurering kan en varmare färgskala gärna tas i övervägande för att uppnå en bättre harmoni i interiören. Altarringens benvita färg är ett exempel på nyans som väl går ihop med väggarnas ljusgula färg.

De sex kolonner som bär upp läktaren är klädda med modern vävtapet, ett material som är fullständigt främmande för kyrkorummet. De är dessutom målade i en högblank färg som framhäver tapetens särpräglade struktur extra tydligt. Kolonnerna i en klassicistisk kyrka är av tradition släta och målade i en färg som i glansdager och nyans ansluter till den övriga inredningen. Man kan i det här fallet även tänka sig en lågmäld marmorering då det finns inslag av sådant måleri i koret. Kanske har även läktarkolonnerna varit marmorerade tidigare, precis som dubbelkolonnerna kring altartavlan. Deras ytskikt bör i vilket fall som helst snarast åtgärdas och vävtapeten avlägsnas.

Då Hjortsberga kyrka är en ovanligt väl bevarad representant för de klassicistiska landsortskyrkorna har den ett högt kulturhistoriskt värde att förvalta. De kyrkor som inte blivit

förvanskade på olika sätt är få till antalet, och stor hänsyn till detta bör därför tas vid framtida restaureringar.

Händelseregister

- 1828 - Hjortsberga och Kvenneberga gamla kyrkor döms ut av biskop Esaias Tegnér
- 1831 - Ett sammangående mellan församlingarna för kyrkobygge slås fast
- 1834 - Ritningar av Samuel Enander, ÖIÄ, presenteras
- 1838 - Kyrkobygget inleds
- 1840 - Kyrkan står klar och tas i bruk den första söndagen i Advent
- 1841 - Orgel av J P Åberg
- 1846 - Altartavla av Uno Angerstein, Gåvetorp
- 1853 - Kyrkan invigs av biskop Christoffer Isaac Heurlin
- 1893 - Kaminer i kyrkorum och sakristia
- 1903 - Exteriör och interiör restaurering
 - Fasadernas puts repareras och avfärgas
 - Innerväggarna målas ljusgula med vita pilastrar och omfattningar
 - Innertaket målas ljusblått
 - Korets tak målas i ljusare och mörkare rosa
 - Takgesimsen marmoreras i gråblått
 - Inredningen målas i vitt och guld
 - ”Cementeradt golf” läggs i vapenhuset
- 1908 - En ljuskrona skänks till kyrkan
- 1923 - Kyrkans spåntak läggs med kopparplåt
- 1929 - Restaurering under ledning av arkitekterna Paul Boberg och Thure Bergentz, Växjö
 - Innerväggarna målas gråvita
 - Innertaket målas vitt
 - Inredningen målas i grågrönt och brunt
 - Läktartrapporna ändras
 - Bänkarna görs bekvämare
 - Vindfång anordnas vid den södra entrén
 - Orgelverk av A Mårtenssons orgelfabrik AB, Lund
 - Triumfkrucifixet och flera äldre skulpturer konserveras av Sven Sundbaum, Linköping
- 1937 - Restaurering under ledning av Paul Boberg
 - Elvärme installeras
 - Två korbänkar tas bort
- 1953 - Dopfunt i röd granit med skål av silver, utförda av Ernst Johanssons stenhuggeri i Växjö och Harald Anderssons konstsmide i Vislanda
- 1955 - Restaurering av sakristian under ledning av arkitekt E G Erlandsson, Växjö
 - Väggarna målas bruna
 - Taket målas ljusare
 - Ny skåpinredning
 - Nya möbler i pärlgrå färg med ljusbrunt skinn
- 1961 - Restaurering under ledning av arkitekt Hans Lindén
 - Fasadernas puts renoveras och avfärgas
 - Sockeln friläggs och fogstryks
 - Toalett inrättas i vapenhuset
 - Golven slipas
 - Altarringen ändras

- Altaret restaureras
- Innerväggarna färgas ljusgula med vita pilastrar och omfattningar
- Innertaket målas ljusgråblått
- Inredningen målas i grått och guld
- Bänkinredningen målas rödviolett
- Ljuskronorna hängs om
- Fyra nya ljuskronor
- Altartavlan konserveras av Sven Wahlgren, Jönköping
- 1970 - Doppljusstake av konstsmed John A Bengtsson, Virestad
- 1970 - Kyrkogårdens kvarter A omläggs
- 1973 - Kyrkogårdens kvarter B och C omläggs
- 1974 - Orgelverk av Anders Persson, Helsingborg
- 1980 - Isolering av långhusets vind
- 1981 - Dragjärn sätts in i långhuset
- 1982 - Ny elinstallation
- 1984 - Fasadenovering
- 2002 - Yttre restaurering
 - Takens kopparplåt ersätts med ny
 - Fönstren renoveras in- och utvändigt
- 2003 - Interiör renovering
 - Fuktskador i innertaket renoveras
 - Golvet innanför altarringen befrias från heltäckningsmatta och målas brunt
 - Altarringens knäfall görs mindre brant
 - Korets kolonnställning marmoreras enligt originalfärg
 - Tre inspektionsluckor tas upp i långhusets golv
 - Sakristians väggar avfärgas i ljusgult
 - Skåpinredningen i sakristian nybyggs delvis
 - Textilförvaringsskåp i sakristian
 - Hörslingor och strålkastare monteras i kyrkorummet
- 2004 - Konservering av antependium
- 2007 - Orgelfasad, läktarbarriärens mittornament, psalmnummertavla, predikstol och en Kristusfigur konserveras

Källförteckning

Följande arkiv och litteratur har nyttjats i samband med vårdplansarbetet:

Antikvarisk- topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet i Stockholm.
Handlingar från Kungl. Byggnadsstyrelsen är inkluderade.

Klipparkivet vid Smålands museum: Hjorsberga kyrka

Topografiska arkivet vid Smålands museum: Alvesta kommun, Byggärenden, Hjorsberga kyrka

Kyrkobyggnader 1760-1860, Del 2 Småland och Öland, Stockholm 1993

Vassi Heidi, red, *Kyrkobyggnader i Kronobergs län*, 1998

